

DÖNTŐ ÉVTIZED

MATOLCSY György: *Az idő mintázatai. Az 1940-es és az 1970-es évek újraélése.*
Pallas Athéné Books, Budapest, 2022. 184 oldal, 6999 Ft

„Minden évtized jelent valamit, csaknem minden évnél megvan a maga *arculata*” – fogalmazta meg Oswald Spengler igen világosan, hogy a világ egymással párhuzamos anyagi és szellemi átalakulása szakaszonként tetten érhető. Ezzel kapcsolatban szokás korszellemről is beszélni, ami több az aktuális divatnál, bár utóbbi is a része. Mindannyian tudjuk, hogy mire gondolunk, ha a '70-es évek ólomidejéről (*anni di piombo, bleierne Zeit*) vagy a '90-es évek hosszúra nyúlt, mert összességében 1989-től egészen 2001-ig tartó „történelem végi” állapotáról beszélünk. A mögöttünk hagyott évtizedek éppen így megragadhatók a maguk korszellemeivel, de legalábbis alaphangulatával: a kétezres évek csalóka reménye és a 2010-es évek kiábrándulása ezt bizonyítja.

A 2020-as években sem került el minket a *Zeitgeist*, sőt első éveinek nagy hatású eseményei feljogosítanak minket arra, hogy perspektíváját anélkül kémleljük, hogy a bizonytalanság határain túlra extrapolálnánk jelentősebb eseményeinek tanulságait. Az évtized a koronavírus-járvánnyal vette kezdetét, amely első másfél-két esztendejét mindenestül meg is határozta a maga újabb és újabb hullámaival, lezárásaival-újranityásaival (2020–21); konfliktusai közül biztosan eszünkbe jut az Egyesült Államok húsz évig tartó afganisztáni demokráciaexportjának 2021. augusztusi feladása; legemlékezetesebbnek minden bizonnyal a „különleges hadművelet” 2022. február 24-ei kezdete fog bizonyulni. Bár az orosz–ukrán háború érthető módon uralta a külpolitikai diskurzust, ez valójában része a folyamatban lévő *világrendszerváltás*nak, mégpedig mint annak meggyorsítója, melynek nyomán nemcsak a világha-

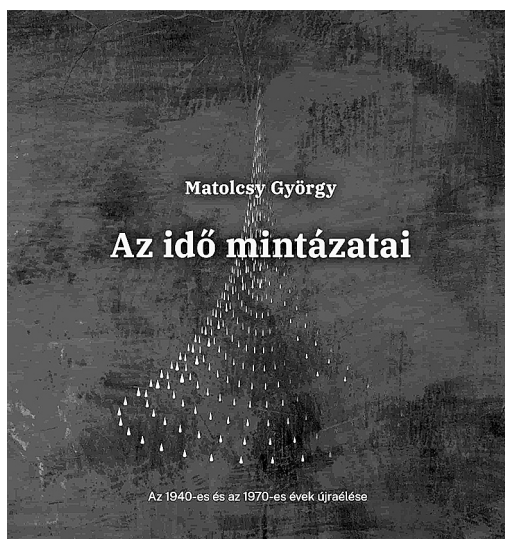
talmi viszonyoknak eddig sötétben zajló átrendeződésére derült fény, hanem eszkalációja is fokozódott. A 2020-as évek a világrendszerváltás évtizede lesz, amint erről a *Kommentár* legutóbbi, 2022/4. lapszámának blokkösszeállítására is szólt.

A 2020-as évek első harmadában jutott el a világ arra a pontra, ahol az évtizedekkel korábban kezdődő, a 2010-es években fokozódó konfliktusok eljutottak a „katasztrófa-konvergencia” (Guillaume Faye) állapotába, amit a *mainstream* társadalomtudomány manapság „polikrízisnek” nevez. Itt ér egybe és kapcsolódik össze – súlyosbitva az egymást felerősítő hatásokat – az éghajlatváltozás és annak mezőgazdasági követ-

kezménye, a demográfiai robbanás, illetve a népese-
dési tél, a mindezek által is kiváltott fegyveres konfliktusok sora, valamint a migráció. Ilyen baljós kezdetek után tört ki tavaly a legalább 2014 óta érlelődő orosz–ukrán háború, amely valójában több konfliktus egyszerre: hagyományos posztszovjet polgárháború, hibrid amerikai *proxy*háború, de társult következményeivel (globális fórumokból való kizárás, energiahordozók szankciója, oroszofóbia, kulturális rasszizmus) és regionális társkon-

fliktusaival (azeri–örmény háború, Belarusz destabilizálása és Moldova nyugatosítása, kazah *peresztrojka*, kirgiz–tádzsik határvita) együtt bízást világrendregető fejlemény (vö. Schmidt Mária: *Látélet az orosz–ukrán háborúról.* 2022).

Korunk alapvonalait tisztázza és helyezi világtörténeti és gazdaságpolitikai kontextusba Matolcsy György legújabb könyvében. A szerző közgazdász PhD, 2013 óta a Magyar Nemzeti Bank elnöke és a Költségvetési

Tanács tagja, korábban nemzetgazdasági (2010–13) és gazdasági miniszter (2000–2002) volt, a kettő között a Növekedési Intézet igazgatója (2002–2010). Matolcsy a konvencionális közgazdaságtan számára unortodox futuristának tűnik, ami önmagában kellő bizonyíték az eredetiségre. Legújabb – angolul és magyarul is megjelent – könyvében korábbi műveihez (*Amerikai Birodalom vs. Európai Álom*. 2020; *Egyensúly és növekedés* [2. átdolg. kiad.] 2020; *A végtelen élet. Globális vitairat*. 2021) hasonlóan **folytatja a nemlineáris gondolkodást, gazdaságfilozófiai és történetpolitikai értelemben egyaránt.**

Matolcsy György 2019 ősze és 2022 tavasza között 253 darabból álló vitacikksorozatot publikált *100 Words* címmel (részben a *The Financial Times* véleményrovatójában megjelentetve), melyekben a nyugati liberális közgazdaságtani fősodor neves szerzőivel és megállapításaikkal vívott párbajt, de kitért a fenntarthatóságra, a hanyatló transzatlanti világrendre (avagy amerikai birodalmiságra) és az eurázsiai korszakváltásra is. A szokatlan műfajú könyv négy részben és az azok alá rendezett összesen tizennyolc fejezetben közli az epigrammaszerű bekezdéseket. Ezek témái közül most kifejezetten a korszakolásra koncentrálnak. A kötet ugyanis arra vonatkozó izgalmas víziót ad, hogy az „idő mintázatai” évszázados ciklusokban és évtizedes periódusokban ismétlik meg magukat, történelmi korszakok és időfraktálok gyanánt.

Az egybegyűjtött és az előbbieknél megfelelően rendszerezett írások makrokeretét az szolgáltatja, hogy Matolcsy a 2020-as években az előző évszázad 40-es és 70-es éveinek mintázatait látja – nem megismétlődni, hanem – visszatérni, azaz ötven- és nyolcvanéves ciklusokkal számol. Mint írja, „a nyolcvanéves intézményi ciklus és az ötvenéves társadalmi-gazdasági ciklus egyesíti erőit” évtizedünkben, ráadásul „globális szinten az első európai harmincéves háború (1618–1648) mintáját követjük”. A történelmileg 1939 és 1949 közé eső időszak első felére a II. világháború nyomtára a bélyegét, a másodikra pedig annak mérhetetlen demográfiai, gazdasági és erkölcsi kárainak fel- és ledolgozása; melyből máig hatóan megszületett a szociális piacgazdaság, avagy a rajnai kapitalizmus modellje és a jóléti állam kibontakozása. Az 1968 és 1980 között számítható kor az Egyesült Államokban például a külpolitikai kudarcok (vietnami vereség, szovjet bevonulás Afganisztánba, iráni iszlám forradalom), a növekvő bűnözés, a csökkenő gazdasági teljesítmény, a stagfláció, az olajválság és a társadalmi feszültség jegyében telt; erre adott választ a neokonzervatívok első nemzedéke és a rá következő *Reagan revolution*. Háború, infláció, népmozgás, energiaellátási probléma, vagyis

válság, sőt egy globális többfejű krízis most is van, a vezető eszme azonban hiányzik – épp ezen igyekszik gazdaságpolitikai oldalról segíteni a szerző, amikor megoldását a világ gazdaság komplex szemléletére alapozva, abban periodicitást és mintázatokat (ciklusok, fraktálok, kvantumok) megállapítva, egy „új fenntartható közgazdaságtan” megalkotására tesz javaslatot.

Felfogása szerint a gazdaság elméleti és gyakorlati oldalán a kurrens vitát „a korábbi liberális és a jelenleg felemelkedőben lévő, fenntarthatóságon alapuló megközelítés” közötti különbség okozza, melyek ellentétét tetézi – pontosabban kiváltja és egyszersmind be is tetézi – „a nyugati és a keleti, azaz ázsiai álláspontok összecsapása”. A szerző egyértelműen a nyugati neoliberalis ellenében, illetve az eurázsiai korszakváltás mellett foglal állást. A világjárvány és hosszas utóhatásai, az infláció elszabadulása és a geopolitikai összeütközések biztonságpolitikai és energiaellátási következményei – melyeket Matolcsy „2022 három fő trendjének” nevez – a korábbi neoliberális monetarizmus és a vele összekapcsolódó nyugati/transzatlanti világrend sérülékenységét, sőt hanyatlását jelzik. Helyükbe lépve egy olyan koncepció hozhat sikert, amely egyfelől megvalósítja a jegybankok és a kormányok szoros együttműködését, az államadósság csökkentését és a termelékenység fokozását, ez a záloga ugyanis annak, hogy „a nagy többség számára erős, jólétet teremtő gazdaságot biztosítsunk”, másfelől tudomásul veszi, hogy „a világ egy többpólusú struktúra irányba halad, amelyet kettőnél több erő hajt”, mely által „a globalizációt felváltja a regionalizmus, régi-új regionális hatalmak születéséhez vezetve”. Erről a küzdelemlről fog szólni a 2020-as évtized, amelyben azonban Európa egyre kevésbé lesz tényező, köszönhetően a föderális-birodalmi nehézkedésnek, az euró válságának és az EU ellen folyó „amerikai hadviselésnek”.

És akkor vissza Spenglerhez! Utolsó könyvében, az 1933-ban megjelent *A döntés éveiben* azt írta, hogy „beléptünk a világháborúk korszakába”, amikor a világhatalom Európából „a peremterületekre, Ázsiába és Amerikába tevődött át”, vélhetően „a század közepén Anglia saját szigetére zsugorodik össze”, Franciaországban pedig valójában a lakosság tizedét kitevő bevándorlók azok, akik „azonos szinten tartják a »franciák« számát”. Pontosán kilencven évvel később nem valamiféle politikai Nostradamus jóslatai teljesednek be e sorokat olvasva, hanem a földrajz és a történelem hosszú távú törvényszerűségei érvényesülnek, bizonyos fokig előrelátható jelleggel. A tér és az idő ornamentikáját követve nem vak fatalizmussal törődünk bele az eljövendőbe, hanem a *döntő évtized* megnyeréséhez szükséges aktivitásra teszünk szert.

BÉKÉS MÁRTON